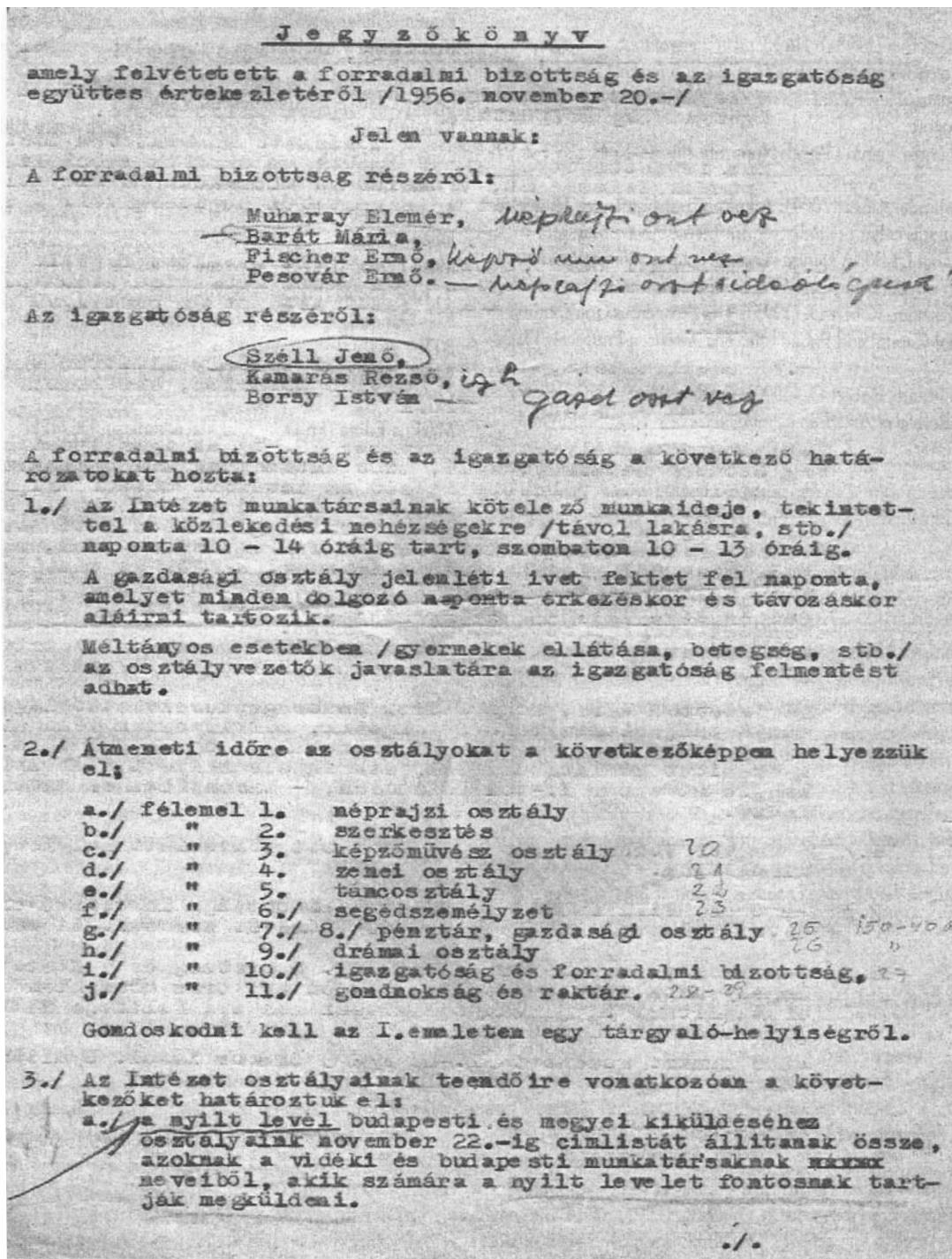

JEGYZŐKÖNYV ÉS NYÍLT LEVÉL
A kiáll(t)ás, 1956

„Verba volant, scripta manent.”

1 A kiáll(t)ás, 1956–2006 ötven éves a magyar forradalom. Preambulum *Szín, Községi művelődés*. A Magyar Művelődési Intézet folyóirata. 2006. október, 40-47. On-line: <http://www.nmi.hu/SZIN/Archivum>

A zenei, drámai, táncosztály, néprajzi osztály 200-200 címet, a képzőművész osztály 70 címet adjon meg, ezenkívül az igazgatóság központilag 100 címet állít össze.

b./ Az osztályok folytassák a művészeti szakoktatók ideiglenes intézőbizottságaival együtt az oktatók szociális helyzetének felmérését, valamint az üzenetekben induló kulturális munka megvizsgálását a szakoktatók segítségével, a szerzett tapasztalatok lejegyzésével.

c./ Valamennyi szakosztályunk a nyílt levélben foglalt alapelveknek az osztályokra vonatkozó részletes kimunkálását kezdjék meg, vessék meg ezzel alapját az osztályok programjának.

d./ A szerkesztési, zenei és drámai osztály állítson össze műsortanácsadókat és műsorvalogatásokat, elsősorban nemzeti múltunk nagy időszakaiból

4./ Valamennyi osztályvezető november 22.-ig az igazgatóságnak adja meg azoknak névsorát, akik, mint intézetünk külső munkatársai, s megélhetésük jelentős részét az intézeti dotációból fedezték. Ezek részére az igazgatóság és a forradalmi bizottság méltányosnak tartja kb. az eddigi összegnek megfelelően havi átalányösszeg folyósítását. Nem vehetők fel e listára azok, akik máshol, mint főfoglalkozásuknak dolgoznak. Kérjük az osztályvezetőket, hogy a listán tüntessék fel az átalányösszeg juttatásának indoklását, az általuk kb. javasolt összeget pedig a havonként kifizetett összeg arányában. E külső munkatársak foglalkoztatásáról az osztályvezetők gondoskodjanak, /az előbbi pontban felsorolt teendők alapján./

5./ Tekintettel arra, hogy Teller Andor gépkocsivezető legnagyobb részt teljesítményberben dolgozik, méltányosnak véli az igazgatóság és a forradalmi bizottság, hogy a külső körülmények miatt korlátozott teljesítményber helyett átalányösszeget kapjon november 1.-től kezdődően, - amennyiben ez kedvezőbb lenne.

6./ A Magyar Vöröskereszt a felajánlott földszinti helyiségeket elfoglalta.

7./ Az Orsz. Filharmónia forradalmi bizottsága kérésének eleget téve 15 lepedőt és 15 pokrócot adunk át károsultjai részére.

8./ Tudomásulvettük a Forradalmi Ifj. Szövetség és a Nemzeti Segély azon felhívását, hogy naponta 3 órás műszakban romeltakarítási és járványtalanítási munkára felhívja fiatalainkat és az idősebbeket.

Első munka: november 21.-én 1/2 9 órakor indul. Gyülekezés: Belgrád rakpart 24. sz. alatt.

Bp. 1956. november 20.

Kamaryán Péter
Borsos
Földes

P. ...
S. ...
...

„Nyílt Levél a népművelés munkatársaihoz, a művészeti csoportokhoz, együttesekhez, vezetőkhöz, pedagógusokhoz, művészeti szakemberekhez.”²

A Népművészeti Intézet ideiglenes intéző bizottsága – majd megválasztott forradalmi bizottsága – hozzálátott népművelésünk kérdéseinek és forradalmunk eredményeinek megfelelően átalakuló új művelődési és művészeti életünk elvi, szervezeti és módszertani problémáinak kidolgozásához.

Már ideiglenes bizottságunk és az Intézet Vezetősége határozottan leszögezte: elősegíteni kívánjuk minden erőnkkel, hogy egész társadalmunk számára a szocializmus sajátos magyar útjának megfelelő művelődési és művészeti életet alakíthassunk ki.

Véleményünk szerint a sajátos magyar út kialakítása a népművelés területén már régebben esedékes, de a Pártközpont Kulturális Osztálya és a Népművelési Minisztérium sztalinista vezetése szándékosan gátolt minden ilyen irányú, általunk nem egyszer javasolt kibontakozást.

A bürokrata népművelésről

Bizonyos, hogy Intézetünk munkája is nem egy ágbán vagy területen kénytelen volt követni a „hivatalos kultúrpolitikai irányvonalat”. Határozottan állítjuk azonban, hogy a felelősség a „felsőbb szerveket” terheli, amelyek merev önkényességgel gátolták egész népünk sajátos alkotó erőinek kibontakozását, érvényesülését.

Munkásságunk és parasztságunk mind szélesebb rétege menekült „a hivatalos kultúrpolitikai irányvonal”, a bürokratikus népművelés, a „brosúra kultúra” elől, az üres szentimentális, érzelgős „sláger kultúrába”, és került így akarata ellenére is egyre kö-

2 A dokumentumok eredeti példányai a szerző tulajdonában vannak. Mindkettő 1989 októberében került birtokába, amikor a Művelődési Minisztérium folyosóin halmozódó, zúzdába szánt Marx-Engels kötetek, Lenin-művek és a különféle kiadványok között megtalálta őket. A közzétett írások a magyar kulturális élet megújítását szolgáló tartalmuk, születésük időpontja és megalkotói miatt értékesek. Különösen figyelemreméltó a „Jegyzőkönyv”, melyet valamilyen okból, aláhúzásokkal, kérdőjelekkel, számokkal, különböző színű kiemelésekkel, jelzésekkel láttak el az „illetékesek”. A következmények ismertek: börtön, elbocsátások, megbélyegzés.

zelebb a zsákutcába vezető nyárspolgári szemlélethez. Az öntudatosabb rész is teljes csömört kapott az adminisztratív eszközökre támaszkodó népműveléstől, a nyugati és magyar klasszikusok élvezetében találta egyetlen szellemi örömét. Jellemző azonban, hogy ugyanakkor még ez a réteg is mennyire idegenkedett a legjelentősebb orosz klasszikusoktól is: nyilvánvalóan a szovjet kultúrtermékek minden válogatást mellőző ömlesztése és az ugyancsak válogatás nélkül való mindent egyképpen dicsérő hivatalos értékelés miatt.

A hivatalos irányvonal azzal is hozzájárult a tömeges kiábránduláshoz, hogy a szovjet példára hivatkozva, minden alapos megfontolást mellőzve, mindent „új tartalommal” kívánt megtölteni. ezzel valójában gátolta a magyar sajátosságoknak megfelelő szocialista gondolkodás, szemlélet és magatartás megjelenését művelődésünk egész területén. Úgyszintén felmérhetetlen kár származott abból, hogy bár a forma és tartalom egységét elismerte a hivatalos kultúrpolitika, de ugyanakkor állandóan szajkózta a „nemzeti forma - szocialista tartalom” ilyen megfogalmazásban tarthatatlan jelszavát. A művészeti „tömegmozgalomtól” mindvégig megkövetelték, hogy napi politikai, sőt termelési, begyűjtési stb. célokat szolgáljon – ezeket a „feladatokat” kellett nemzeti formába öltöztetni. Az eredmény nem lehetett más, mint senkinek sem kellő, felemás, hazug álművészet.

A bürokratikus népművelés olyan mértékben ragaszkodott az adminisztratív formákhoz, megoldásokhoz, hogy akaratlanul is meggátolta a népművelés tudományos megalapozását. Nagyrészt ennek volt a következménye, hogy a népművelési apparátust nagyobb részben más munkára nem alkalmas „káderekkel” tömték meg. A „kultúr munkások” többsége pedig azokból állt, akik más feladatok alól kibújva a kevésbé kényelmetlen „társadalmi munkát” vélték megtalálni benne. Következmény volt a tenger pénzt felemészítő és mindinkább érdektelenségbe fulladó kulturális versenyek, seregszemlék stb. rendszere is, valamint a hivatásos és nem hivatásos művészet összekuszálódott állapota, és a titkolt vagy nyílt professzionizmus ragályos terjedése a műkedvelésben.

A demokratikus népművelés

Az október 23-i tüntetés és a belőle kinőtt forradalom alaphangját – leszámítva a forradalom alaphangját meghamisítani szándékozó erőket – a szocializmus alapeszméje adta meg. kimondatlanul is felismerjük benne, mint törekvést, a szocializmus sajátos magyar útjának a keresését.

Ha a forradalom egész cselekményét megtisztítjuk a rárakódott salaktól, ha leszámítjuk a csatlakozó erők bosszúra szomjas magatartását, akkor célként a független, demokratikus, szocialista Magyarország bontakozik ki előttünk.

A diák- és munkás-résztevőkben egy olyan új, nemzeti gondolat alakult ki – első ízben a történelmünk folyamán – és hatott mind szélesebb körben, amely a szocializmus eszméjével elválaszthatatlanul kapcsolódik. Ez a szocializmus eszméjét magában hordozó új nemzeti gondolat adta alapját a forradalomból kinövő nemzeti egységnek. Csak ebből az alpból nőhetett ki az igazságnak az a bátran szenvedélyes, harcos keresése, az önzetlenségnek, szolidaritásnak, együttértésnek olyan évszázadokra szóló példái, amelyeket ez a forradalom termelt ki.

Új demokratikus népművelésünknek elsőrendű feladata az új nemzeti gondolat végső formába öntése, a nemzeti egység megerősítése, a társadalmi művelődés, a művészeti élet igényeinek, lehetőségeinek tudományos elemzése, új művelődési alkalmak megteremtése.

Népiség, magyarság, európaiság – világkultúra

Kultúránk teljességének kimunkálásával felszabadulásunk után a mai napig is adósok maradtunk. Tudomásul vettük ugyan, hogy népi és nemzeti hagyományaink évszázadok óta a magyar néplelek kifejezői és hosszú idők óta élő alakuló szokásaink, sajátos életfelfogásunknak, érzésvilágunknak alap-elemei. De mit tettünk ennek érvényesítéséért? A hivatalos irányzat minden ilyen irányú munkát idő előtt befagyasztott, narodnyikságnak vagy a hagyományok fetiszizálásának bélyegzett.

A magyarság kultúrája a népiségből állandóan megújulva kapcsol bennünket az európai kultúra közösségéhez. Ennek tudatosítása érdekében a

demokratikus népművelésnek nemcsak a népiség fogalmát kell kitágítani/a munkásság és a város kultúrájára is/, hanem az európaiság fogalmát is. Shakespeare, Dante, Goethe és Tolsztoj, Beethoven, Muszorgszkij, Bach és Bartók, Heine, Puskin, Dickens, Móricz, Thomas Mann, Hemingway, Dosztojevszkij és Solohov, Picasso és Munkácsy nagy vonásokban jelzett határárkövei a mai látókörünknek.

Hagyományaink korszerűsítése

Az eddigi hivatalos irány legéletkéesebb hagyományainkat is elnyomni, megsemmisíteni igyekezett. Hasztalan bizonyítottuk, hogy értékes és életképes hagyományaink éppen ezáltal válnak korszerűvé, ha elősegítjük mai életünkben való megjelenésüket. Kézzelfogható az, hogy az életképtelen hagyományelemek nem tudnak a kor igényeink megfelelően átalakulni és így elhalnak. Azonban az „illetékesek” ezt nem hagyták bebizonyítani. Ugyanakkor olyan irányú tudományos munkát sem voltak hajlandóak megfelelően támogatni, amely elsősorban paraszti hagyományaink nyilvánvaló nemzetköziségét lett volna hivatva a művészeti feladatok szempontjából kimutatni. Pedig e munka elősegítette volna annak a feltevéseinknek a bizonyítását, hogy a „bartóki-út”: a népiség, a magyarság, európaiság egységének magasabb fokon megvalósult útja a nem hivatásos művészet egyik-másik ágában is lehetséges.

Munkásságunk hagyományos értékeinek gyűjtését, művelődésünkben való felhasználását szavakban nem ritkán hangoztatták. Valójában, a jelszavak mögött lépten-nyomon megsértették a régebben kialakult kedvelt szokásokat, formákat. /Például a bányászokra idegen egyenruhát, idegen indulót erőltettek./ A szórványos gyűjtés révén előkerült anyagról pedig siettek megállapítani, hogy az „jobboldali szociáldemokrata hagyomány” vagy „polgári csökevény”.

E feladat megoldása is demokratikus népművelésünkre vár. Hiszen nyilvánvaló, hogy a magyar munkásságban a felszabadulás óta minden elevebben élő nemzeti gondolatot sok értékes nemzetközi elemet hordozó hagyományai segítségével lehet a legtermészetesebben összekapcsolni a nemzetköziséggel.

Hagyományos értékeink jelentős szerepet töltenek be új nemzeti kultúránk alapjainak lerakásában. A feladatot az illetékes tudományos, nevelési és művelődési szervek csak együttesen tudják jól elvégezni.

Sajátos zenei-, játék- és tánc értékeinkkel gyermekeinknek már az iskolában – óvodától a középiskoláig – meg kell ismerkedniük, művészetünk anyanyelvét a legfogékonyabb korban kell elsajátítaniuk.

A szépre, az egészséges, művészetre való nevelésnek szabad és alkalmas szervezeti formákban az iskolán kívül is folytatódnia kell.

A falusi fiatalság ilyen irányú továbbképzése igényének legjobban megfelelő ifjúsági szervezetekben és korszerű népfőiskolai tanfolyamokon folyhat. Itt a modern gazdálkodás, a szövetkezeti és általános művelődési ismeretek mellett sajátos művészetünk kérdéseivel is behatóbban foglalkozhatunk.

Munkás és városi fiatalságunk számára hasonló célú művelődési, művészeti tanfolyamok rendezése lenne kívánatos. Egységes kultúránk kialakulását, a város és a falu kulturális összefogását nagymértékben elősegítené a Munkás-Paraszti Művelődési Szövetség megalakítása. E szövetség hivatása lenne egymás életének, művelődési igényeinek, művészetének, kulturális törekvéseinek kölcsönös és alapos ismertetése. Előkészítené a közös találkozásokat, művészeti műsorok cseréjét, a közös ünnepi alkalmasokat stb.

A művészeti csoportok

Évek óta több mint 12 000 művészeti együttest tartottak nyilván. Arról nem akarunk beszélni, hogy e nagy számnak csak egy kis töredéke érdemelte ki állandó jellegű munkájával ezt a megtisztelő címet. A többség szinte kizárólag a versenyekre verbuválódott össze, leginkább a tervet mindenképp teljesíteni akaró kultúrfunkcionárius hajszolására, gyorsan összedobott műsorával.

Betetőzte ezt a „szervezett öntevékenységet”, hogy az országos és helyi szervek egyaránt dróton rángatható csoportoknak tekintették a művészeti együtteseket, amelyek azonban egyre inkább fogcsikorgatva teljesítették a „felső utasítást”.

Nyilvánvaló, hogy ezen a mindenképp áldatlan állapoton a minden néven nevezendő bürokratikus függőség teljes felszámolása segít.

Életképes és állandó jelleggel működő művészeti együttesekre csak akkor számíthatunk, ha számukra a rég ígérgetett demokratikus szervezeti formát biztosítjuk. Az igény: egyesületi forma: mind társadalmi, mind művészeti és anyagi tekintetben felelős vezetőség, művészeti munkaközösség. A csoportok, együttesek általában érdekvédelmi szövetségekbe való tömörülésére is gondolnak.

A művészeti munka

A megfelelő szervezeti átalakítással együtt jár a művészeti munka új módozatainak kialakítása. Először le kell küzdenünk minden öncélúságot. A csak színpadi szereplés érdekében végzett „öntevékenység” egyedül a magamutogatás vágyát elégítheti ki és legfeljebb a hivatalos művészettel való beteges versengéshez vezet.

A nem hivatásos művészeti munka igazi célja az önművelés. A célt csak akkor érhetjük el, ha a művészeti munkát minden ágban – zenében, táncban, szín- és bábjátásban stb. – összekapcsoljuk az általános művelődés legközelebb eső feladataival. Egyetlen művészeti ág művelése esetén is meg kell ismerkednünk a más művészeti ágakkal és azokban legalább némi jártasságra kell szert tennünk. /A színjátszók számára például elengedhetetlen a vonatkozó más művészeteknek – irodalom, zene, képzőművészet stb. – legalább alapfokon való ismerete./ Minél alaposabb a mi önművelő munkánk, minél inkább kiművelt emberfökké válunk, annál alkalmasabbak vagyunk közönségnevelő szerepünk betöltésére.

Művészeti munkánkban vissza kell térnünk a szószerinti művelődéshez: a műben való gyönyörködéshez. Amikor a művet a vele való foglalkozás közben egyre teljesebben megismerjük, magunkba fogadjuk. Ilyen módon már nem csupán a színpadi bemutatóért, a szereplésért fáradozunk. A mű tényleges megismerésével, élvezetében tudjuk elérni másik fontos célunkat is: közönségünk gyönyörködését, felüdítését, nevelését is.

Ilyen művészeti munka kialakításához Intézetünk is sok segítséget tud adni, de az ilyen segítség

mellett is elengedhetetlen a helyi vezető szakember munkája. A pedagógust, a nevelőt vagy a művészeti nevelő munkára hajlamos és alkalmas más értelmi-ségi munkatársakat vissza kell helyezni az őket megillető népművelő jogaikba. – Bizonyosra vesszük, hogy a fentebb kifejtett alap gondolatokkal minden hivatott népművelő egyetért.

Intézetünk jelenlegi munkája

Munkatársaink, több mint száz művészeti vezető segítségével minden ágban felméri a jelenlegi állapotot, a művészeti munka legközelebbi lehetőségeit. Üzemekben, a fiatalság körében, vidéki városokban és faluhelyen egyaránt vizsgálják az új igényeket. Legfontosabbnak tartjuk, hogy az új, demokratikus népművelést egész népünk igényének megfelelően alakítsuk ki.

A Népművészeti Intézet e feladatokkal járó tennivalókból kétféleképpen is ki kívánja venni a részét. Egyrészt eddigi működési elvének megfelelően szakmai tudományos és módszertani intézmény akar lenni az imént kifejtett gondolatok szolgálatában, másrészt – s ez új vonás lenne munkájában – komoly anyagi lehetőségekkel bíró szervezeti központja kíván lenni a művészeti munka vezetőinek és szakembereinek. E program keretében gazdasági segítséget is nyújtani művészeti együtteseknek, egyesületeknek közvetlen támogatás formájában, s

a létesítendő színpad felszerelési műhely, jelmezkölcsönző, kottatár és kiadványi raktár segítségével.

A művelődési és művészeti munka eredményesebb módozatainak kidolgozását együtt végezzük az illetékes tudományos intézményekkel, művészeti szövetségekkel, művelődési szervekkel.

A munka gyakorlati megindításához azonban szükséges, hogy a művészeti csoportok, vezetők, munkatársaink mielőbb életjelt adjanak magukról. Válaszoljanak, mondjanak véleményt a fent kifejtett gondolatokról. Leghasznosabb lenne, ha megháynánk-vetnénk elgondolásainkat, tájékozódnánk a munkástanácsok érdekelt tagjainál, a népművelési ügyvezetőknél, a Tanácsok vagy Nemzeti Bizottságok kulturális bizottságainál és az ő véleményüket is közölnék velünk.

Tegyük meg ezzel valamennyien az első lépést demokratikus népművelésünk érdekében.

/Levél cím: Népművészeti Intézet, I. Corvin tér 8.
Telefon: 150-406, 359-730/

Budapest, 1956. november 20.

Széll Jenő s.k. Muharaj Elemér s.k.
igazgató a forradalmi bizottság nevében”